

ЧИННИКИ ДИНАМІКИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

© 2014 ШКУРУПІЙ О. В., БАЗАВЛУК Н. Г.

УДК 165.63:339.137.2(477)

Шкурупій О. В., Базавлук Н. Г. Чинники динаміки економіки України та національної конкурентоспроможності

Розвиток сучасного світового господарства зумовив необхідність формування підходів до управління національною конкурентоспроможністю. Враховуючи це, важливим є визначення чинників, які впливають на вказаний процес. Метою статті є визначення чинників конкурентоспроможності України та з'ясування пріоритетних напрямів її економічного розвитку. У статті розглянуто основні фактори конкурентоспроможності країни. Проаналізовано сучасні тенденції інноваційного розвитку в Україні. Виявлено конкурентні переваги та критичні відставання в розрізі окремих складових субіндексів Індексу глобальної конкурентоспроможності. Науковим підґрунтям дослідження є теорія М. Портера, взята за основу Всесвітнім економічним форумом при визначенні Індексу глобальної конкурентоспроможності країни. Зважаючи на точність відображення міжнародних процесів, при аналізі використано також Індекс Doing Business, який визначається Світовим банком. Проведений аналіз чинників конкурентоспроможності України свідчить про негативний вплив інституційного середовища, макроекономічної нестабільності, неефективності товарного ринку та фінансової системи на інноваційну діяльність країни. З'ясування місця України в системі сучасних світогосподарських відносин та визначення її конкурентних переваг показало, що країна має достатній потенціал економічного розвитку, який проте не використовується належним чином.

Ключові слова: чинники конкурентоспроможності, інноваційний розвиток, економічна динаміка

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 9.

Шкурупій Ольга Всеволоодівна - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри, кафедра міжнародної економіки, Полтавський університет економіки і торгівлі (вул. Ковалю, 3, Полтава, 36014, Україна)

Email: me.pusku@yandex.ua

Базавлук Наталія Григорівна - асистент, кафедра міжнародної економіки, Полтавський університет економіки і торгівлі (вул. Ковалю, 3, Полтава, 36014, Україна)

Email: natabazavluk@ukr.net

УДК 165.63:339.137.2(477)

UDC 165.63:339.137.2(477)

Шкурупій О. В., Базавлук Н. Г. Фактори динаміки економіки України та національної конкурентоспроможності

Развитие современного мирового хозяйства обусловило необходимость формирования подходов к управлению национальной конкурентоспособностью. Учитывая это, важным является определение факторов, влияющих на указанный процесс. Целью статьи является определение факторов конкурентоспособности Украины и выявление приоритетных направлений ее экономического развития. В статье рассмотрены основные факторы конкурентоспособности страны. Проанализированы современные тенденции инновационного развития в Украине. Выявлены конкурентные преимущества и критические отставания в разрезе отдельных составляющих субиндексів Индекса глобальной конкурентоспособности. Научным основанием исследования является теория М. Портера, которая взята за основу Всемирным экономическим форумом при определении Индекса глобальной конкурентоспособности страны. Учитывая точность отображения международных процессов, при анализе использован также Индекс Doing Business, который определяется Всемирным банком. Проведенный анализ факторов конкурентоспособности Украины свидетельствует о негативном влиянии институциональной среды, макроэкономической нестабильности, неэффективности товарного рынка и финансовой системы на инновационную деятельность страны. Выяснение места Украины в системе современных мирохозяйственных отношений и определение ее конкурентных преимуществ показало, что страна имеет достаточный потенциал экономического развития, который, однако, не используется должным образом.

Ключевые слова: факторы конкурентоспособности, инновационное развитие, экономическая динамика

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 9.

Шкурупій Ольга Всеволоодівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри, кафедра міжнародної економіки, Полтавський університет економіки і торгівлі (вул. Ковалю, 3, Полтава, 36014, Україна)

Email: me.pusku@yandex.ua

Shkurupii O. V., Bazavluk N. G. Factors that are Affecting the Dynamics of the Economy of Ukraine and National Competitiveness

The development of the modern world economy has necessitated the formation of approaches to national competitiveness. Given this, it is important to identify factors that influence this process. The aim of the article is to determine the factors of competitiveness of Ukraine and to identify the priority areas of economic development. The article describes the main factors of competitiveness of the country. Modern trends of innovative development in Ukraine were analyzed. Competitive advantages and critical gaps were identified in the context of individual components of sub indexes, Global Competitiveness Index. The scientific basis of this study is the theory of M. Porter, which is taken as a basis for the World Economic Forum in determining the Global Competitiveness Index of the country. Given the fidelity of international processes Index Doing Business was also used in the analysis, which is defined by the World Bank. The analysis of factors of competitiveness of Ukraine demonstrates the negative impact of the institutional environment, macroeconomic instability, inefficiency of the commodity market and the financial system of the country on innovation activities of the country. Elucidation of Ukraine's place in the world economic system of modern relationships and the definition of its competitive advantages has shown that the country has sufficient potential for economic development, which, however, is not used properly.

Key words: factors of competitiveness, innovation development, economic dynamics

Pic.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 9.

Shkurupii Olga V. – Doctor of Science (Economics), Professor, Head of the Department, Department of International Economics, Poltava University of Economics and Trade (vul. Kovalya, 3, Poltava, 36014, Ukraine)

Email: me.pusku@yandex.ua

Базавлук Наталя Григорівна – асистент, кафедра міжнародної економіки, Полтавський університет економіки і торгівлі (ул. Ковалюка, 3, Полтава, 36014, Україна)
 Email: notabazavluk@ukr.net

Bazavluk Nataliia G. – Assistant, Department of International Economics, Poltava University of Economics and Trade (vul. Kovalyua, 3, Poltava, 36014, Ukraine)
 Email: notabazavluk@ukr.net

Розвиток сучасного світового господарства зумовив необхідність формування підходів до управління національною конкурентоспроможністю. Враховуючи це, важливим є з'ясування чинників, які впливають на названий процес. Конкурентні можливості країни визначаються чинниками, що проявляються в господарському житті, по-перше, як сильні сторони країни, що позиціонують її у світовому економічному просторі, а по-друге, як джерела конкурентної переваги країни, показник того, як вона зможе протистояти новим загрозам з боку мінливого глобального конкурентного середовища. Виявлення і використання таких унікальних якостей дозволить країні бути конкурентоспроможною у сучасному ринковому середовищі, яке динамічно розвивається.

Науково-практичні проблеми управління конкурентоспроможністю національної економіки, а також ролі інновацій у формуванні національної конкурентоспроможності знайшли відображення у працях вітчизняних і зарубіжних науковців: Л. Антонюк, Я. Базилюка, В. Гейця, В. Врублевського, О. Грішньої, Я. Жаліла, М. Портера, В. Семиноженка, Л. Федулової, О. Чурсіної, А. Чухна та ін. Однак низка аспектів цієї багатогранної наукової проблеми продовжує потребувати нині подальших досліджень.

Метою статті є визначення чинників конкурентоспроможності України та з'ясування пріоритетних напрямів її економічного розвитку.

Існує значна кількість підходів до визначення чинників національної конкурентоспроможності країни, які можна об'єднати у дві основні групи:

- зовнішні – характеризують стан зовнішньої конкурентної середовища; країна здатна лише частково впливати на них;
- внутрішні – чинники, якими країна здатна управляти; їх наявність залежить від ефективності державного управління.
- Оцінку внутрішніх чинників національної конкурентоспроможності проводять на таких рівнях:
- мікрорівень, на якому визначається конкурентоспроможність фірм за допомогою таких показників як прибутковість, рентабельність, продуктивність праці, ліквідність і кредитоспроможність, а також – якість продукції, ступінь задоволеності споживачів та інші;
- мезорівень, на якому визначають конкурентоспроможність галузей та кластерів за допомогою середніх показників діяльності фірм певної галузі, у сферах виробництва та обігу;
- макrorівень, на якому визначають конкурентоспроможність країни за допомогою таких показників, як динаміка доходів населення, ефективність використання усіх видів ресурсів, темпи інфляції, рівень зайнятості, сальдо торговельного балансу, питома вага високотехнологічного експорту та інших [4, с. 8].

Визначальний підхід до виділення чинників національної конкурентоспроможності належить М. Портеру (наукова праця «Конкуренція»). За М. Портером національний добробут країни не виникає сам по собі із існуючих ресурсів країни, робочої сили, діючих процентних ставок чи купівельної спроможності національної валюти. Конкурентоспроможність окремо взятої країни залежить від того, наскільки її промисловість здатна до оновлення та модернізації. В умовах загострення міжнародної конкуренції роль держави зростає у міру зміщення конкурентної основи в бік набуття та засвоєння нових знань [3, с. 205–206].

Відповідно до теорії М. Портера, розвиток конкурентоспроможності країни / регіону відбувається у чотири стадії:

- конкуренція на основі факторів виробництва – конкурентна перевага країни забезпечується завдяки факторам виробництва: природним ресурсам, сприятливим умовам для виробництва товарів, кваліфікованій робочій силі (забезпечується однією детермінантою);
- конкуренція на основі інвестицій – основою конкуренції є інтенсивне інвестування (в основному національних фірм) в освіту, технології, ліцензії (забезпечується трьома детермінантами);
- конкуренція на основі нововведень – за рахунок створення нових видів продукції, виробничих процесів, організаційних рішень та інших інновацій шляхом дії всіх детермінантів, які використовуються повністю;
- конкуренція на основі багатства – за рахунок вже створеного багатства і яка спирається на всі детермінанти, що використовуються не повністю.

Перші три стадії обумовлюють економічне зростання, остання – застій і спад. Економічне зростання мотивовано прагненням країн забезпечити високий рівень конкурентоспроможності, а отже, паритетності у міжнародних економічних відносинах або (за найбільш амбіційних сценаріїв макроекономічного розвитку, що реалізуються урядами певних держав) – лідерства. Застій економічного розвитку виникає внаслідок обмеженості терміну дії технологій, що були свого часу передовими та вивели країни їх походження на рівень світових технологічних лідерів. Вичерпність можливостей життєвого циклу технологій, з одного боку, та майже повна нереальність запозичення їх зовні, з іншого, веде до формування умов монотонності динаміки економічного розвитку, а згодом і спаду. Йдеться суто про радикальні суспільно та комерційно значимі для макроекономічного лідерства інновації, які не можуть бути новою якістю шляхом оновлень, притягнутих з-за кордону. Наслідком втрати пріоритетності технологій, що певний час слугували рушійною силою розвитку, як правило, стає інша геовекторна прерогатива: право на статус інноваційного лідера переходить до іншої країни (або

групи країн). Відповідно до поставленої мети наш аналіз ґрунтується на розробках (а саме – індексах національної конкурентоспроможності) Всесвітнього економічного форуму (Global Competitiveness Index, GCI) та Світового банку (Doing business).

Необхідно зазначити, що фахівцями Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) використовується підхід щодо визначення чинників конкурентоспроможності країни, подібний до того, який був запропонований М. Портером: вплив чинників визначається залежно від стадій розвитку країни (рис. 1). Проте між цими підходами існує також ряд суттєвих відмінностей. По-перше, перелік елементів, які

важливі на кожній стадії розвитку країни, є різним. Другою відмінністю є те, що, за підходом М. Портера, на другій стадії розвитку національна конкурентоспроможність забезпечується здатністю і бажанням країни вкладати інвестиції, тоді як фахівці ВЕФ вважають, що на цій стадії конкуренція між країнами відбувається за рахунок підсилення чинників ефективності економіки, таких як вища освіта та професійна підготовка, ефективність товарних ринків та ринку праці, розвиток фінансових ринків, технологічна готовність, розміри ринку збуту. Третя відмінність між названими підходами полягає в різних підходах до класифікації країн.

Рис. 1. Класифікація чинників конкурентоспроможності відповідно до методики Всесвітнього економічного форуму

Джерело: складено авторами за даними [8].

Узагальнюючу оцінку впливу чинників конкурентоспроможності на стан національної економіки, ідентифікацію її місця у світовому господарстві, з'ясування конкурентних переваг країни та можливостей її розвитку забезпечує Індекс глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму (Global Competitiveness Index, GCI).

За даними Звітів про індекс глобальної конкурентоспроможності ВЕФ за 2012 – 2013 та 2013 – 2014 рр., Україна досягла другої стадії розвитку – країни з ефективноорієнтованою економікою. ВВП на душу населення у цей період становив 3621 дол. США та 3877 дол. США відповідно¹. У 2008 р. та в 2009 р. Україна вже визнавалась ВЕФ країною з ефективноорієнтованою економікою, проте після значного падіння обсягів ВВП на душу населення в 2010 – 2011 рр., за класифікацією ВЕФ, Україна знову була віднесена до групи країн, що знаходяться на перехідній стадії від ресурсорієнтованої до ефективноорієнтованої економіки (табл. 1).

¹ Тут і далі у подібних обчисленнях нами використано показник ВВП на душу населення за базисний рік.

Таким чином, якщо Україні попри всі складнощі сучасного політико-економічного етапу розвитку вдасться зберегти досягнутий рівень розвитку, визначальними чинниками конкурентоспроможності мають залишатися: вища та професійна освіта, ефективність товарних ринків, ефективність ринку праці, розвиненість фінансового ринку, технологічна готовність, обсяг ринку.

За методикою ВЕФ, у тих країнах, які в загальному рейтингу за індексом глобальної конкурентоспроможності посідають місце нижче 50-го, будь-яка окрема складова індексу, що відповідає значенню рейтингу вище, ніж 51-е місце, вважається відносно конкурентною перевагою [7]. Тому «Вища та професійна освіта» та «Обсяг ринку» є конкурентними перевагами України. За оцінками експертів ВЕФ, Україна зберігає свої конкурентні переваги саме за рахунок значного обсягу ринку, за яким країна посідає 38-е місце, та цілісної системи освіти, яка забезпечує легкий доступ до всіх рівнів навчання (Україна на 43-й позиції за субіндексом «Вища освіта та професійна підготовка» і на 57-й – за якістю початкової освіти). До групи критичних відставань України (позиція у загальному рейтингу нижче

Таблиця 1

Визначення типу економіки України на основу Індексу глобальної конкурентоспроможності, 2004-2013 рр.

Рік	Місце	Індекс	ВВП на душу населення, дол. США	Тип економіки
2004	86	3,3	1048	ресурсоорієнтована
2005	84	3,3	1368	
2006	69	4,0	1830	
2007	73	4,0	2305	перехідна стадія до ефективно орієнтованої економіки
2008	72	4,1	3072	ефективноорієнтована
2009	82	4,0	3899	
2010	89	3,9	2550	перехідна стадія до ефективно орієнтованої економіки
2011	82	4,0	3013	
2012	73	4,1	3621	ефективноорієнтована
2013	84	4,1	3877	

Джерело: складено авторами за даними [1; 7].

100-го місця) належать: «Інститути» (137-е місце), «Ефективність товарних ринків» (124-е місце), «Розвиненість фінансового ринку» (117-е місце), «Макроекономічна стабільність» (107-е місце) [8].

Отже, із шести визначальних чинників конкурентоспроможності України на другій стадії розвитку (чинники ефективності) лише 2 чинника є відносними конкурентними перевагами, останні чотири – належать до груп критичних відставань (2 чинника) та потенційних загроз (2 чинника).

Основою визначення умов підвищення національної конкурентоспроможності України є аналіз внутрішніх чинників конкурентоспроможності економіки України, виявлення конкурентних переваг та критичних відставань в розрізі окремих складових субіндексів Індексу глобальної конкурентоспроможності.

Серед дванадцяти складових Індексу глобальної конкурентоспроможності найбільш стабільний результат Україна демонструє за субіндексом «Обсяг ринку» – 38-а позиція протягом чотирьох останніх років (2010 – 2013 рр.). Отже, потенційні ринки збуту українських товарів, як внутрішній (36-е місце), так і зовнішній (37-е місце), залишаються досить місткими, що свідчить про можливість інтегруватися у систему міжнародних торговельних відносин на конкурентних засадах [8].

Проте, слід зазначити, що для продукції, яка експортується з України, властивий низький рівень використання новітніх технологій. Обсяги експорту вітчизняної високотехнологічної продукції у грошовому вимірі протягом останнього часу зростають. За вартісним виміром експорту динаміка була такою: 2010 р. – 1441 млн дол. США, 2011 р. – 1908 млн дол. США, 2012 р. – 2623 млн дол. США; у відсотковому вираженні високотехнологічна продукція в 2010 р. становила – 4,3 % по відношенню до загального обсягу експортованої продукції, у 2011 р. – 4,4 %, а в 2012 р. – 6,4 %. Проте при цьому слід підкреслити, що Україна значно відстає від країн-лідерів за виробництвом названого виду продукції: частка високотехнологічних товарів у загальному обсязі експорту Філіппін становила 48,9 %, Маль-

ти – 45,7 %, Сінгапуру – 45,3 %, Китаю – 26,3 %, Швейцарії – 25,8 %, Франції – 25,4 %, Великої Британії – 21,7 %, США – 17,8 %. У середньому у світі цей показник становив 7,6 % у 2012 р., у країнах ЄС – 15,4 % [9].

Ще більш низькою порівняно зі світовим показником є частка інформаційно-комунікаційних технологій в загальному обсязі експортованої продукції – в Україні цей показник становив 1,1 % у 2012 р., у світі – 10,4 %, країнах ЄС – 5,3 %. Слід зазначити, що питома вага інформаційно-комунікаційних технологій в Україні протягом останніх 10 років змінилась не суттєво, коливаючись від 0,5 до 1,5 % [2]. Найвищий результат за цим показником спостерігається у Гонконгу – 42,2 %, на Філіппінах – 29,5 %, в Сінгапурі – 28,4 % [9].

Важливим чинником формування інноваційної економіки у країні є впровадження новітніх технологій. У 2013 р. Україна за субіндексом «Технологічна готовність» зайняла 94-е місце, низившись у рейтингу на 13 пунктів порівняно із 2012 р. (81-е місце). Перші позиції у загальному рейтингу технологічної готовності країн посідають Швеція, Люксембург, Норвегія, Велика Британія, Данія. Найвищий рівень доступу до новітніх технологій притаманний Фінляндії, Швеції, Норвегії, Швейцарії, Великій Британії. Україна посідає останні місця за складовими субіндексом «Технологічна готовність»: за наявністю новітніх технологій – 106-е місце, за освоєнням технологій на рівні компаній – 100-е місце, за переміщенням ПШ та технологій – 131-е місце. Дещо кращі показники технологічної готовності Україна продемонструвала за рівнем доступу до глобальної мережі Інтернет: за кількістю осіб, які використовують Інтернет, – 93-е місце, за показником абонентів широкопasmової Інтернет-мережі на 100 осіб населення – 71-е місце, за обсягами Інтернет-трафіку (Кб на одного користувача) – 84-е місце, за показником користувачів мобільного Інтернету на 100 осіб – 94-е місце [8]. Показники свідчать про низький рівень розвитку технологій в Україні.

Показником інноваційного та інтелектуального розвитку країни є високий рівень конкурентоспроможності бізнесу. В Україні серед складових субіндексу «Конкурент-

госпроможність бізнесу» шість показників належать до потенційних загроз, три – до критичних відставань. Відносні конкурентні переваги взагалі відсутні. Серед критичних відставань слід зазначити такі: низький рівень державної підтримки розвитку кластерів – 136-е місце, природа конкурентної переваги – 112-е місце (базування конкурентної переваги країни на дешевій робочій силі та дешевих природних ресурсах), готовність делегувати повноваження – 124-е місце. Досить невисоким є результат України за кількістю (81-е місце) та якістю (73-е місце) мережі місцевих поставальників, присутністю компаній в ланцюжку створення вартості (87-е місце), контролем вітчизняних компаній над каналами розподілу (60-е місце), складністю виробничих процесів (97-е місце), використанням маркетингового комплексу (77-е місце) [8]. Таким чином, продукція, що виробляється вітчизняними компаніями, є переважно трудомісткою, базується на застарілих технологіях, дешевій робочій силі та природних ресурсах.

Поряд з аналітичними висновками Всесвітнього економічного форуму (Global Competitiveness Index, GCI) значущими для визначення чинників конкурентоспроможності України та з'ясування пріоритетних напрямів економічного розвитку країни є результати досліджень Світового банку (Рейтинг Doing business).

Україна у рейтингу країн за легкістю ведення бізнесу (Doing business) у 2014 р. посіла 112-е місце серед 189-и країн, охоплених дослідженням Світового банку (для порівняння в 2013 р. Україна перебувала на 140-у місці) [5]. За результатами опитування представників бізнес-сектора України, яке було проведено експертами ВЕФ, послідовність за силою впливу негативних чинників визначалася так: найбільший вплив такого характеру чинять відсутність доступу до джерел фінансування, корупція, бюрократія, невиважена податкова політика, політична нестабільність; такий чинник як людський фактор (рівень підготовки персоналу і ставлення працівників до виконання своїх посадових обов'язків) відзначений незначною кількістю респондентів як деструктивний [8].

Одним з найважливіших чинників конкурентоспроможності економіки є інновативність країни. Єдиною відносно конкурентною перевагою України за цим критерієм є наявність науковців та інженерів, за якою вона посідає 46-е місце серед 148 країн за оцінками ВЕФ. Відносно високим є рейтинг України за якістю науково-дослідних установ – 69-е місце, за співробітництвом університетів та підприємств у сфері дослідження та розвитку – 77-е місце, за кількістю патентів на мн. осіб населення – 52-е місце. Найгірший результат Україна демонструє за здатністю до інновацій – 100-е місце, за витратами компаній на дослідження та розвиток – 112-е місце, за державними закупівлями передових технологічних продуктів – 118-е місце [8].

Витрати на дослідження і розробки є одним із основних показників рівня інноваційного розвитку країни. Інтенсивність досліджень і розробок (дослідження і розробки як відсоток ВВП) використовується як показник відносної міри інвестицій у створення нових знань. Найвищий показник інтенсивності досліджень і розробок характерний для Ізраїлю – 4,38 % ВВП у 2011 р. Наступні позиції посідають: Корея – 4,03 %, Фінляндія – 3,78 % ВВП; Японія – 3,39 % ВВП; Швеція – 3,37 % ВВП; Ісландія – 3,11 %

ВВП; Данія – 3,09 % ВВП; Німеччина – 2,88 % ВВП; Швейцарія – 2,87 % ВВП; США – 2,77 % ВВП [6, с. 87]. Загалом інтенсивність досліджень і розробок у країнах ЄС становить 1,94 % ВВП, у країнах ОЕСР – 2,37 % ВВП. У країнах СНД (окрім Російської Федерації, де цей показник становив 1,2 % ВВП), питома вага витрат на дослідження та розвиток становить менше 1 % ВВП. В Україні показник інтенсивності досліджень і розробок становив 0,75 % ВВП у 2012 р., у 2011 р. – 0,73 %. Найвища інтенсивність досліджень та розробок в Україні спостерігалася у період 2000 – 2005 рр. Тоді частка витрат на дослідження та розвиток становила 1,1–1,2 % ВВП [2].

У цілому, слід зазначити, що забезпечення стійкого економічного зростання економіки України потребує вирішення ряду важливих проблем. В Україні необхідно реалізувати засади постійного підвищення конкурентоспроможності за рахунок усунення критичних відставань, що стосується передусім чинників, які є визначальними для ефективноорієнтованої стадії розвитку економіки (за класифікацією сучасних господарських систем ВЕФ). Мова йде про критичні відставання за такими критеріями рейтингування: «Ефективність товарних ринків» (за якою Україна посідає 124-е місце серед 148 країн світу) та «Ефективність фінансового ринку» (117-е місце). Досить низьким є також рівень технологічної готовності країни (94-е місце), що створює потенційну загрозу розвитку економіки України та її конкурентоспроможності.

Разом з тим, забезпечення конкурентоспроможності неможливе без належного рівня базових чинників. Тому існують обґрунтовані підстави стверджувати, що найбільш важливими проблемами, які потребують невідкладного вирішення, є реорганізація інституційної системи, неефективність якої обумовлює надмірне адміністрування, що здійснюється в рамках існуючої практики державного регулювання. Негативно позначаються на стані конкурентоспроможності України також бюрократизм, відсутність прозорості та корумпованість державного апарату (Україна посідає за цим показником 137-е місце).

Суттєво значимим, особливо з урахуванням найновіших подій в історії України, є забезпечення макроекономічної стабільності. Станом на 2013 р. Україна посіла за цим показником 107-е місце.

Враховуючи особливості сучасного періоду національного розвитку, які пов'язані з виникненням глибоких політичних суперечностей, для України надзвичайно важливими стають не тільки ті заходи, що пов'язані з усуненням критичних відставань. Як ніколи до цього, набувають важливості обґрунтовані та вчасно застосовані дії, що стосуються процесів збереження конкурентних переваг країни, а також посилення контролю за процесами і явищами, що існують у сфері потенційних загроз і наразі не є критичними.

Проведений аналіз чинників конкурентоспроможності України свідчить про негативний вплив інституційного середовища, макроекономічної нестабільності, неефективності товарного ринку та фінансової системи на інноваційну діяльність країни. Крім цього, до нинішнього часу яскравого прояву набули негативні процеси погіршення якості надання освітніх послуг та науково-дослідної діяльності. Як наслідок, Україна посідає одне з останніх місць

за здатністю країни втримувати таланти, тобто висококваліфікованих працівників та молодих кваліфікованих спеціалістів (140-е місце серед 148 країн), та залучати їх (136-е місце). Єдиними відносними конкурентними перевагами України є значний обсяг ринку (38-е місце) та досить висока якість освіти (43-є місце за вищою та професійною освітою). Україна демонструє деякі позитивні результати за загальною кількістю національних публікацій у наукових виданнях, патентів та товарних знаків, зареєстрованих в Україні, проте кількість зареєстрованих винаходів за міжнародною процедурою та кількість публікацій в іноземних фахових виданнях є надзвичайно низькою порівняно із провідними країнами світу. Україна має потужний людський потенціал, який за умови якісних структурних змін в інституційній та макроекономічній сфері здатний забезпечити подальший інноваційний розвиток країни та підвищити конкурентоспроможність її національної економіки.

Висновки.

1. Найбільш ґрунтовним науковим підходом до визначення чинників національної конкурентоспроможності до теперішнього часу залишається теорія М. Портера. Саме вона взята за основу Всесвітнім економічним форумом при визначенні Індексу глобальної конкурентоспроможності країни. Високоавторитетним серед науковців та практиків є також Індекс Doing Business, який визначається Світовим банком.
2. З'ясування місця України в системі сучасних світогосподарських відносин та визначення її конкурентних переваг показало, що країна має достатній потенціал економічного розвитку, який проте, не використовується належним чином. За Індексом глобальної конкурентоспроможності Україна володіє лише двома конкурентними перевагами: «Вища та професійна освіта» та «Обсяг ринку». До групи критичних відставань України належать: «Інститути», «Ефективність товарних ринків», «Розвиненість фінансового ринку», «Макроекономічна стабільність». Індекс Doing Business підтверджує факт існування низького рівня розвитку бізнес-сектора України. До нинішнього часу Україна не здобула економічної стійкості. Рейтинги показують, що країна відповідно до фактичного стану її економіки почергово входить то до групи країн з ресурсоорієнтованою економікою, то до групи країн з ефективноорієнтованою економікою.

ЛІТЕРАТУРА

1. ВВП України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт МВФ. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2013/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=54&r>
2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : стат. зб. [Електронний ресурс]. – К. : Інформаційно-видавничий центр Держстату України, 2013. – 287 с. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>
3. Портер М. Конкуренція / М. Портер. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2005. – 608 с.

4. Уніят А. В. Критерії та оцінка конкурентоспроможності країн на міжнародному рівні / А. Уніят // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2. – С. 7 – 13.

5. Doing business 2014. Understanding regulations for small and medium size enterprises – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-reports/English/DB14-Full-Report.pdf>

6. OECD Science, Technology And Industry Scoreboard 2013. Innovation For Growth [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/9213051e.pdf?expires=1400226235&id=id&accname=guest&checksum=FF68A22CD562561EFA8B65FF059BD77>

7. The Global Competitiveness Report 2012 – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf

8. The Global Competitiveness Report 2013 – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf

9. World Bank Data / Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://data.worldbank.org/indicator>

REFERENCES

“Doing business 2014. Understanding regulations for small and medium size enterprises” <http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-reports/English/DB14-Full-Report.pdf>

“Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini” [Research and Innovation in Ukraine]. <http://ukrstat.gov.ua>

“OECD Science, Technology And Industry Scoreboard 2013. Innovation For Growth” <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/9213051e.pdf?expires=1400226235&id=id&accname=guest&checksum=FF68A22CD562561EFA8B65FF059BD77>

Porter, M. Konkurentsia [Competition]. Moscow: Viliams, 2005.

“The Global Competitiveness Report 2012 – 2013” http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf

“The Global Competitiveness Report 2013-2014” http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf

Uniat, A. V. “Kryterii ta otsinka konkurentospromozhnosti krain na mizhnarodnomu rivni” [Criteria and Evaluation competitiveness internationally]. Halytskyi ekonomichnyi visnyk, no. 2 (2009): 7-13.

“VVP Ukrainy” [Ukraine's GDP]. Ofitsiynyi sait MVF. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2013/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=54&r>

“World Bank Data”. Ofitsiynyi sait Svitovoho banku. <http://data.worldbank.org/indicato>